

lena sanottakoon, että se on ainakin saanut jo aika monen journalistin miettimään, mitä journalismi oikein on - tämä syrjään tutkijoilta jäänyt journalismi - ja mitä se voisi olla.

Leena Paukku

P.S. Missä viipty Kaarle Nordenstrengin kanta kiistassa.

Lähteet

1-11 on

Reunamerkintä uuteen journalismiin

Ilpo Saunio kirjoitti mielestäni varsin hyvän artikkelin viime syksynä *Kulttuurivihkojen* numeroon 5/1980, jossa keskusteltiin Theodor W. Adornon musiikkisosiologiasta:

"[M]iten toivottoman vähän Suomeen on sittenkin tihkunut tietoa tämän vuosisadan suurista linjanvedoista kulttuurin alueella. Lukácsia ja Eisleriä on vasta hiljattain suomennettu ensimmäisen kerran, Adornoa ei koskaan puhumattakaan siitä, että keskitason suomalainen luultavasti tippuu kärryiltä heti, kun aletaan puhua sellaisista 20-luvun marxilaisista intellektuelleista kuin Walter Benjamin tai Ernst Bloch. On ilmeinen ihme, että Suomi pystyi neljällä miljoonalla urhealla asukkaalla sentään ottamaan osaa keski-eurooppalaiseen maailmansotaan."¹

Olen joskus ihmetellyt, missä ovat ne tieteelliset tutkimukset, jotka ovat - kuten joskus sanotaan - nostaneet suomalaisen tiedotustutkimuksen kansainväliseen maailmanmaineeseen. Mielestäni vasta Kauko Pietilä on väitöskirjallaan² ja vaativuksillaan uudesta journalismista³ viimeinkin tehnyt sen, mitä on saatu kauan odottaa. Keskusteluun on tuotu Kauko Pietilän ansiosta uusia ulottuvuuksia; kun aiemmin suomalaisessa tiedotustutkimuksessa on puututtu lähes yksinomaan joukkotiedotuksen *sisällön* kysymyksiin⁴, niin nyt on viimeinkin havahduttu huomaamaan, että ehkä journalismin *muotokielelläkin* voi olla jotain merkitystä.

Kauko Pietilä vaatii siis "uutta journalismia". En käy tässä tarkemmin läpi, mihin sen tulisi perustua ja millaista sen tulisi olla, koska aihetta on käsitelty useankin otteeseen laajasti *Tie-*

dotustutkimus-lehdessä.⁵ Sen sijaan väitän, että Kauko Pietilän uudessa journalismissa ei ole kovinkaan paljon uutta, vaan se muistuttaa kovasti Theodor W. Adornon ns. *uutta musiikkia*. Tähän on tosin heti lisättävä, että tässä ei tietenkään ole sinänsä mitään pahaa. Sen sijaan tulee kyllä helposti ilmi journalismin paha kehittymättömyys ja jälkeenjääneisyys moneen muuhun alaan verrattuna. Kuvataiteissa alettiin vanha muotokieli asettaa kyseenalaiseksi osin jo 1700- ja 1800-luvuilla; musiikissa 1900-luvun vaihteessa. Journalismi näyttää polkeneen pitkään paikallaan, mitä vahvistaa muun muassa vanha toteamus siitä, että ingressin ja elementtikirjoittamisen tekniikan jälkeen ei ole oikeastaan keksitty mitään uutta.

Tarkastelen seuraavassa Th. Adornon musiikkisosiologiaa Esa Sirosen asiaa käsitelleen artikkelin pohjalta.⁶ Erittelyni on lyhyt ja pinnallinen, mutta sen tarkoitus ei ole niinkään perehtyä musiikin ongelmiin kuin osoittaa tietyt merkittävät yhtäläisyydet Kauko Pietilän ja ns. frankfurtilaisen koulun välillä.

Adornon ajattelun lähtökohta on ensinnäkin siinä, että hän näkee musiikin *yhteiskunnallisena* ilmiönä. Musiikki on hänen mukaansa temporaalista, aikaan perustuvaa taidetta, joka on intiimissä suhteessa paitsi ajan ulottuvuuteen ja ajantajuun myös historiaan ja yhteiskuntaan. Adorno kirjoitti, että

"[M]usiikin tarve on olemassa porvarillisessa yhteiskunnassa ja kasvaa sen yhteiskunnallisten suhteiden ongelmatiikan myötä, joka pakottaa yksilöt etsimään tyydytystä välittömän yhteiskunnallisen todellisuuden ulkopuolelta."⁷

Kauko Pietilän käsitys joukkotiedotuksen yhteiskunnallisista funktioista käy, kuten helposti huomataan, hyvin yksin tämän Adornon ajattelun kanssa.⁸

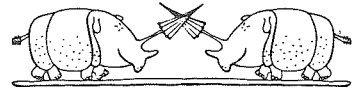
Edelleen: Adorno ajatteli, että näin kapitalismissa kehittynyt musiikki edistää "väärää tietoisuutta", muun muassa koska sen sisäisessä rakenteessa heijastuu porvarillisen yhteiskunnan logiikka, "herra- ja renki-sävelet", kuten Adornolla oli tapana sanoa.⁹ Vastaavasti on ollut tapana ajatella, että journalismin muotokieli on rakentunut samalla tavalla. Esimerkiksi Kansan Uutisten etusivu on Kauko Pietilän mukaan "kapitalismaffirmatiivinen".¹⁰ Ja samoin Kauko Pieti-

lä näyttää ajattelevan, että niin sanottu normaali-journalismi edistää väärää tietoisuutta, koska se laajentaa ja potensoi arkipäivän arkipäiväisyyttä.¹¹

Mikä sitten oli Th. Adornon mukaan ratkaisu tähän ongelmaan? Se oli niin sanottu *uusi musiikki*, "Neue Musik". Pääasiassa Adorno on tällöin tarkoittanut saksalaisen säveltäjän Arnold Schönbergin niin sanottua 12-säveljärjestelmää eli dodekafoniaa. Se oli Adornon mukaan musiikkia, joka ei luo enää harhakuvia sellaisista ihmisten välisistä suhteista, joita porvarillisessa yhteiskunnassa ei enää ole ja tässä musiikissa oli jopa elementtejä, joiden objektiivinen taivote on luokkaherruuden poistaminen, koska *uudessa musiikissa* ei ole enää herra- ja renki-säveliä. Adorno meni teoriassaan jopa niin pitkälle, että vertasi tätä Schönbergin sisäisesti vapaata musiikkia Karl Marxin "Pääoman" I osassa esitettyyn teoriaan niin sanotusta vapaiden ihmisten liitosta.¹²

Mielestäni voidaan aivan täydellä syllä puhua selvistä yhtäläisyyksistä Kauko Pietilän uuden journalismin ja Th. Adornon uuden musiikin välillä, tosin sillä erotuksella, että uutta journalismia ei ole (vielä) olemassa missään muualla kuin suunnitelmalla eräiden tutkijoiden päissä. Sen sijaan uutta musiikkia on kyllä olemassa, joten ehkä sen pohjalta voimme hieman arvioida, mitä tuo paljon puhuttu uusi journalismi olisi käytännössä.

Tällöin mieleen nousee heti koko joukko ongelmia, joista ensimmäinen on kysymys modernismista. Tiedämme hyvin, että Schönbergin atonaalinen musiikki oli lähtölaukaus mitä hurjimille kokeiluille musiikissa. Tästä voi itse kukin saada esimakua kuuntelemalla joskus esimerkiksi Krzysztof Pendereckin tai Karl-Heinz Stockhausenin musiikkia. Itse asiassa Schönbergin piano-sävellykset ovat varsin tavanomaista kuunneltavaa 12-säveljärjestelmästä huolimatta verrattuna Pendereckiin ja Stockhauseniin, joista jälkimmäinen muuten onkin saanut paljon vaikutteita juuri Adornolta.¹³ Toinen ongelma, joka varmaan koskettaa uutta journalismia vielä enemmän kuin uutta musiikkia, on kysymys kaupallistumisesta. Jos kerran uusi musiikki oli Adornon mukaan va-

keskustelua

paata suhteessa kapitalismiin, niin miten on sitten mahdollista, että tänään voimme ostaa mistä tahansa äänilevyliikkeestä Schönbergiä esimerkiksi CBS- ja EMI-äänilevy-yhtiöiden levytyksinä? Musiikki on sentään suhteellisen itsenäinen instituutio verrattuna lehdistöön, joten odottaako uutta journalismia pian sulautuminen vallitsevaan järjestelmään?

Mutta ehkä suurin ongelma piilee mielestäni uuden journalismin yhteiskunnallisissa funkti-

Am Scheideweg

Aufführungsrecht vorbehalten
Droits réservés

Arnold Schönberg, op. 28 Nr 1

Allegretto

Am Scheidewegissä (Tienhaarassa), Arnold Schönbergin kolmessa satirissa sekakuorolle op. 28 on seuraava sanointus: "Tonaalisesti vai atonaalisesti? Sanokaapa kerrankin, missä tallissa on tässä tapauksessa suurempi lukumäärä niin, että voi tukeutua, tukeutua varmaan valliin." -Kauko Pietilän anstosta journalismi on alkanut kysellä itseltään samoja asioita kuin musiikki, tosin vain lähes 60 vuotta myöhemmin. Mutta johtaako uusi journalismi samaan elitismiin kuin uusi musiikki?

oissa. Onko se vain askartelua muotokielen kanssa ilman yhteiskunnallisia tavoitteita? Uusi musiikki ei ainakaan ole saanut aikaan mitään yhteiskunnallisesti merkittävää - se on päinvastoin oikeastaan hyvin porvarillista pienen eliitin musiikkia, joka on tavalliselle kansalle outoa ja vierasta.

"Järkeilkää kuinka paljon tahansa - me emme teitä kuuntele!" Näin on sanonut Lauri Mehtonen, ja mielestäni tätä on kuvannut erinomaisesti myös Väinö Linna. "Tuntemattomassa sotilaassa" kansakoulun käynyt ja Turun Sanomista oppinsa ammentanut alikersantti Hietanen pohtii tähtien merkitystä:

"Valo! Aurinko ja kuvalo mää kyl ymmärä, mut mitä tommosel valo! teke? Ei mittä. Mää ole sitä miält, et jos mää olisi ollu Jumal nii mää en olisis tehny koko tährei. Ja jos mää vaa voisi nii mää hajottasi ne. Mitä semmose ollenkan tekevä olemas ku ei mittän tee?"¹⁴

Juttu on kokonaan toinen, jos ajatellaan, ettei uudella journalismilla olekaan mitään yhteiskunnallisia funktioita. Adorno on ainakin tässä suhteessa mallikas oppi-isä, sillä hänhän tuli tunnetuksi Marxin 11. Feuerbach-teesin nurin-päinkääntäjänä.¹⁵

Jorma Mäntylä

VIITTEET

¹SAUNIO, Ilpo. Edistyskellisyys ei ole samaa kuin intellektuaalinen elitti. Lähtökohtia Adornon kieltämiselle. *Kulttuurivihkot*, nro 5, 1980,

s. 49-51.

²PIETILÄ, Kauko. Formation of the newspaper: a theory. *Acta Universitatis Tamperensis*, ser. A, vol. 119, 1980.

³PIETILÄ, Kauko. Uuden journalismin tutkimus- ja kehittämisprojektista. *Tiedotustutkimus*, 3 (3), 1980, s. 29-38.

⁴Kouluesimerkki tästä: HEMÄNUS, Pertti & TERVONEN, Ilkka. Objektiivinen joukkotiedotus. Helsinki, Otava, 1980.

⁵PIETILÄ, Kauko, em.

⁶SIRONEN, Esa. Mitä on edistyskellisyys musiikissa. Theodor W. Adornon musiikkisosiologian tarkastelua. *Kulttuurivihkot*, nro 5, 1980, s. 41-46.

⁷SIRONEN, Esa, em., s. 43.

⁸PIETILÄ, Kauko. Joukkotiedotuksen yhteiskunnallisista funktioista. *Tiedotustutkimus*, 2 (3-4), 1979, s. 3-17.

⁹SIRONEN, Esa, em., s. 44.

¹⁰Otsikoimaton haastattelu. *Soihdunkantaja*, nro 5, 1980, s. 11-17.

¹¹PIETILÄ, Kauko, em., s. 11.

¹²MARX, Karl. *Pääoma*. Osa I. Moskova, Edistys, 1974, s. 84.

¹³SAUNIO, Ilpo, em., s. 49.

¹⁴LINNA, Väinö. *Tuntematon sotilas*. 2. kansainpains. Helsinki, Otava, 1956. Vrt. myös KARHU, Eino. Väinö Linnan Tuntematon venäjän kielellä. *Punalippu*, nro 12, 1980, s. 67-73.

¹⁵SIRONEN, Esa, em., s. 42.

**tilaa
tiedotus
tutkimus**

Tilausosoite: *Tiedotusopillinen yhdistys ry.*
PL 373, 00101 Helsinki 10
PS-tili: TA 5779 65-3
Tilaushinta: 40 markkaa
Tiedotusopillisen yhdistyksen jäsenet saavat lehden jäsenmaksuun sisältyvänä jäsenetuna.

**tilaa
tiedotus
tutkimus**

